

traités bilatéraux conclus entre cet État et un pays tiers, même si ces dispositions se révèlent contraires aux règles du traité CE, au motif qu'il s'agit de conventions conclues antérieurement à la date d'adhésion à l'Union européenne de l'État membre concerné.

9. La cour a décidé à plusieurs reprises¹⁰ que l'article 307 CE, conformément aux principes du droit international, s'oppose à ce que l'engagement de l'État membre concerné de respecter les droits de pays tiers résultant d'une convention antérieure et d'observer ses obligations corrélatives, soit affecté par l'application du traité CE.

10. La République socialiste tchécoslovaque a néanmoins cessé d'exister suite à son démembrement le 1er janvier 1993. Par conséquent, la cour invite la juridiction de renvoi à vérifier si la convention bilatérale qui est en cause au principal, les droits qui en découlent au profit de la Tchéquie, ainsi que les obligations corrélatives s'imposant à l'Autriche, ont été maintenus au-delà dudit démembrement et étaient, dès lors, toujours en vigueur à la date de l'adhésion de l'Autriche à l'Union européenne (1er janvier 1995). Si tel est le cas, les obligations qui résultent de la convention bilatérale doivent être respectées, même si elles sont contraires aux dispositions en matière de libre circulation des biens.

11. Si la juridiction autrichienne devait décider, suite à l'arrêt de la cour, que l'appellation "Bud" désigne directement ou indirectement une région ou un territoire en Tchéquie, il serait mis fin à la stratégie commerciale de Anheuser-Busch en ce qui concerne le territoire autrichien. Dans un tel cas, les obligations de la convention bilatérale, conclue avant l'adhésion de l'Autriche à l'UE, s'appliqueraient en effet, même si ces obligations sont contraires au Traité CE.

12. L'arrêt Budvar peut être lu comme un manuel relatif aux obligations que les candidats États membres, qui vont adhérer le 1er mai 2004 à l'UE, ont actuellement contractées par le biais de conventions internationales avec des États qui ne sont pas membres de l'UE. Ils pourront honorer ces obligations, même si celles-ci sont contraires aux nouvelles obligations dans le cadre de leur adhésion à l'UE.

13. Enfin, il convient de mentionner que la position de Budvar sera encore renforcée à partir de mai 2004, lors de l'adhésion de la Tchéquie à l'UE. Dans le traité d'adhésion de la Tchéquie, "Budweiser" est en effet reprise comme une indication d'origine géographique. Par conséquent, le brasseur tchèque pourra bénéficier de la protection légale qui s'étend sur le territoire de tous les États membres actuels et futurs.

Gerrit van Gassen
VWEW Advocaat

¹⁰ Voy. e.a. arrêt C-84/98, *Commisson c. Portugal* [2000], *Jur.*, I-5215, point 53.

HOF VAN CASSATIE 30 OKTOBER 2003

VENNOOTSCHAPPEN

Gedwongen overname van aandelen (uittrede) – Artikel 642 W.Venn. – Peildatum voor waardebeoordeling aandelen

**Zet.: Verougstraete (voorzitter), Londers, Dirix
Advocaat-generaal: Timperman**

Pl.: Geinger en Van Ommeslaghe

Arrest C.02.0498.N, "P.M. tegen E.D. en Data Repro Services"¹¹

Elke vennoot in een besloten NV of BVBA heeft het recht om een andere vennoot te dwingen zijn aandelen over te kopen tegen een door een rechter vastgestelde prijs, voor zover de eiser kan bewijzen dat daartoe een gegronde reden bestaat, die een gedraging en wellicht een fout van de verweerder moet zijn. Men noemt dit het recht op uittrede of "gedwongen overname".

Eén van de meest controversiële vragen rond de wettelijke geschillenregeling, is op welk moment de rechter zich moet/mag plaatsen bij het bepalen van de waarde van de aandelen waarvan hij oordeelt dat zij moeten overgedragen worden ("peildatum"). In de rechtspraak worden uiteenlopende peildata gehanteerd, zij het dat de meeste rechtspraak er lijkt van uit te gaan dat de peildatum zo dicht mogelijk bij de uiteindelijke rechterlijke uitspraak moet liggen¹².

Die benadering kan (vooral) bij uittrede tot onbillijke resultaten leiden: de uittreder is, per veronderstelling, het slachtoffer van systematisch misbruik van meerderheid en wil daarom uit de vennootschap weg, en wordt een tweede keer gestraft doordat hij voor zijn aandelen een lagere prijs krijgt dan hij zou ontvangen hebben indien dat misbruik van meerderheid niet begaan was. Men zou daarom de peildatum vóór dat misbruik kunnen leggen¹³.

In casu – zo lijkt althans uit een normale lezing van het bestreden arrest te volgen – hadden de appèlrechters eerst overwogen dat de waardering van de aandelen moest gebeuren op het moment van de inleiding van de vordering (dit was maart 1997), en even verder dat zij moest gebeuren eind 1996, omdat er daarna veranderingen waren gebeurd in de vennootschap die ertoe leidden dat eind 1996 een meer relevante waarderingsdatum dan maart 1997 was. Het eerste onderdeel van de grieven streefde dan ook cassatie op basis van tegenstrijdigheid van de motieven na.

¹¹ Raadpleegbaar op www.juridat.be/juris/jucf.htm.

¹² Zie bijvoorbeeld de verwijzingen bij E. POTTIER en M. DE ROECK, "Le divorce entre actionnaires: premières applications jurisprudentielles des procédures d'exclusion et de retrait", *T.B.H.* 1998, 578, nr. 117 en H. BRAECKMANS, "De uitsluiting en uittreding van aandeelhouders", *R.W.* 2000-01, 1361.

¹³ Zie bijvoorbeeld Vz. Kh. Kortrijk 7 april 1997, *V & F* 1997, 333; K. GEENS en T. VERHOEST, "Développements récents dans la matière des procédures de sortie prévues par les articles 190ter et quater des lois coordonnées", *R.P.S.* 1998, 364.

Hierop antwoordt het Hof van Cassatie als volgt:

“Overwegende dat de appèlrechters overwegen dat ‘de waarde (van de bedoelde aandelen) in beginsel wordt bepaald op het ogenblik waarop de (vordering) werd ingesteld’, te dezen begin maart 1997, aangezien ‘dit tijdstip het meest neutrale (is) rekening houdend met mogelijke beïnvloeding van de waarde door toedoen van de betrokkenen zelf’ en dat ‘in het voorliggende geval er geen redenen (bestaan) om hiervan af te wijken’;

Dat de appèlrechters vervolgens overwegen dat ‘het boekjaar 1996 derhalve enerzijds het laatste volledige refertejaar (vormt) dat verliep in de omstandigheden waarin (verweerder) actief was, hetgeen een bepaald relevante factor is, gelet op de werking van (de NV Data Repro Services). Anderzijds vormt dit boekjaar ook het laatste onder het regime van de financiële structuur voor de ingreep van (eiser)’, te weten de op 2 mei 1997 doorgevoerde kapitaalsverhoging;

Dat de appèlrechters besluiten dat ‘de waarde dan ook (behoort) te worden bepaald einde 1996’;

Dat de appèlrechters aldus oordelen dat de in maart 1997 in aanmerking te nemen waarde van de aandelen die is op het einde van het relevante geachte boekjaar 1996;

Dat het arrest de in het onderdeel bedoelde tegenstrijdigheid niet bevat;

Dat het onderdeel in zoverre feitelijke grondslag mist;”

Op zich – het moet benadrukt – heeft het Hof van Cassatie niets anders beslist dan dat het onderdeel feitelijke grondslag mist, *in concreto*, dat de tegenstrijdigheid die volgens eiser in cassatie in het bestreden arrest vervat lag, er in werkelijkheid niet in vervat lag.

Bij velen zal evenwel ongetwijfeld het vermoeden rijzen dat het Hof van Cassatie geen bezwaar heeft tegen het bepalen van een peildatum die voor de inleiding van de vordering ligt. Cassatie had immers een heel gemakkelijke mogelijkheid om te verbreken: letterlijk gelezen, bevat het bestreden arrest een zonneklare tegenstrijdigheid. Cassatie leest het arrest evenwel niet letterlijk, maar lijkt aan te geven dat het als geheel moet gelezen worden, en dat uit die lectuur blijkt dat het bestreden arrest van in den beginne niets anders heeft willen zeggen dan dat weliswaar in principe het tijdstip van inleiding van de uittredenvordering het meest neutrale is, maar dat daarvan kan afgeweken worden, wanneer een vroeger tijdstip meer relevant is voor de waardering van de aandelen. Meer bepaald lijkt het hof ervan uit te gaan dat de appèlrechters met het woordje “bepalen” in het hoger geciteerde uittreksel uit het bestreden arrest, tweemaal een verschillende activiteit bedoeld hebben. De eerste keer hebben de appèlrechters met het bepalen van de waarde van de aan-

delen bedoeld: het *uitbrengen van het oordeel van de rechters* hoeveel de aandelen waard zijn. De tweede maal wordt met “bepalen” letterlijk bedoeld, het vastleggen van de waarde van de aandelen. Volgens Cassatie hebben de appèlrechters dus willen zeggen dat wanneer zij in maart 1997 de waarde van de aandelen vastleggen, ze daarbij uitgaan van de waarde eind 1996.

Als Cassatie dan door deze allesbehalve letterlijke lezing van het arrest vermijdt het te moeten verbreken, rijst bij de rechtsonderhorige begrijpelijkerwijze het vermoeden dat Cassatie het signaal heeft willen geven dat het arresten waarin de rechter voldoende motiveert dat de peildatum voor het inleiden van de vordering moet gelegd worden, niet vlug zal verbreken. Het lijkt inderdaad vrij zeker dat wanneer het Hof van Cassatie van oordeel was dat het in strijd is met de wet om de peildatum voor het inleiden van de vordering te leggen, het de kans gegrepen zou hebben om het bestreden arrest wegens tegenstrijdige motieven te verbreken.

Om zekerheid te krijgen in deze materie is het wachten op een eiser in cassatie die zonder omwegen als grief aanvoert dat het leggen van de peildatum voor het inleiden van de vordering een wetschending is.

Hans De Wulf
Docent UGent

COUR DE CASSATION 30 OCTOBRE 2003

SOCIÉTÉS

Rachat forcé d’actions (retrait) – Article 642 C.soc. – Date repère pour la détermination de la valeur des actions

*Siég.: Verougstraete (président), Londers, Dirix
Avocat-général: Timperman*

Pl.: Geinger et Van Ommeslaghe

Arrêt C.02.0498.N, “P.M. contre E.D. et Data Repro Services”¹⁴

Tout associé d’une SA privée ou une SPRL a le droit de forcer un autre associé à lui racheter ses actions à un prix déterminé par un juge, pour autant que le demandeur puisse prouver qu’il existe de justes motifs pour ce faire, qui doivent consister en un comportement, et peut-être en une faute, du défendeur. Ce droit est communément appelé droit de retrait ou “rachat forcé”.

Une des questions les plus controversées à propos du régime légal de règlement des conflits, consiste à savoir à quel moment le juge doit ou peut se placer pour déterminer la

¹⁴ Peut être consulté sur www.juridat.be/juris/jucf.htm.